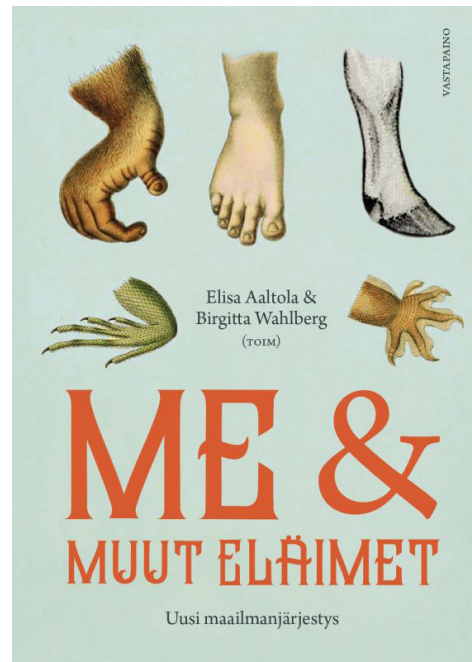

Elisa Aaltola ja Birgitta Wahlberg (toim.):
Me & muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys.
Vastapaino, 2020.

Elisa Aaltolan ja Birgitta Wahlbergin toimittama artikkelikokoelma *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys* avaa näkymiä tulevaisuuden eläinsuhteeseen. Teokseen on valittu 13 artikkelia, jotka on jaettu kuuden eri otsikon alle. Jako on tehty oivaltavasti niin, että lukujen alle koottujen tekstien teemat resonoivat keskenään rakentaen silti yllättäviä yhteensattumia. Teoksen artikkelit linkittyvät kriittisen eläintutkimuksen lähtökohtiin. Aaltolan ja Wahlbergin johdannossa muotoilema selkeä määritelmä kriittiselle eläintutkimukselle on jo itsessään huomionarvoista, sillä kyseessä on Suomessa vielä suhteellisen tuore ihmistieteellisen eläintutkimuksen haara, jonka periaatteet ja tavoitteet saattavat olla monelle epäselviä. Teoksen toimittajat linjaavat kriittisen eläintutkimuksen lähtökohdaksi toislaajisten eläinten moraalisesta ja poliittisesta painoarvosta yksilöinä. Juuri eläinten yksilöarvo nouseekin kysymykseksi lähes kaikissa teoksen teksteissä tulevaisuuden eläinsuhteen muodostumista kaavailtaessa.

Kirjan avaa katsaus historiaan. Otto Latvan ja Heta Lähdesmäen yhteis-

artikkeli osoittaa, kuinka tulevaisuuteen kurkottavan ymmärryksen tulee olla tietoinen menneestä. Kirjoittajat käyttävät oman tutkimuksensa ydinalueen esimerkkejä – ihmisen suhteen muodostumista susiin tai syvänmeren mystisiin eläimiin – osoittaessaan, kuinka puutteellinen historiantulkinta voi aiheuttaa kauaskantoisia vinoumia eläinsuhteissamme. Vielä kauemmaksi ihmisen ja muiden eläinten välisten suhteiden historiaan kurkottaa Liisa Kaski esitellessään antiikin filosofien eläinajattelua, jonka sävyyn vaikuttivat myös ajattelijoiden omakohtaiset eläin-kokemukset – tai niiden puute. Kiinnos-

tavat yhtymäkohdat antiikin ja nykypäivän eläinajattelussa käyvät ilmi monessa kohtaa. Kasken huomiot kasvisyyntrendaavuudesta antiikin aikana tuovat uutta näkökulmaa nykyajan lyhytkatseen historia-ajatteluun. Päivänpolttavan ajankohtaiselta tuntuu myös Limppu Witickin omakohtaisuutta kaihtamaton kirjoitus eläinten roolista kristillisessä arvokeskustelussa. Joitakin kuukausia *Me & muut eläimet* -kirjan julkistamisen jälkeen eläintuotannon suhde kristillisiin arvoihin sai laajaa huomiota pastori Kari Kuulan *Kirkko & kaupunki* -lehteen kirjoittamien kolumnien katalysoimana. Eläinkysymys näyttäytyy Witickin tekstin perusteella vaikeana ja monitahoisena kysymyksenä, johon kirkolla ei ole yhtenäistä kantaa. Ongelma väistetään esimerkiksi niputtamalla eläimet osaksi ”luomakuntaa”. Kriittisten näkökantojen avaamisella myös kristillisen maailmankuvan piirissä voisi olla merkittäviä vaikutuksia muunlajisten eläinten tulevaisuuden kannalta.

Tulevat sukupolvet määrittävät myös eläinten yhteiskunnallista asemaa. Kirjan toinen luku hypähtääkin historiasta suoraan niin lähelle tulevaisuutta kuin käytännössä on mahdollista, lasten eläinpedagogiikkaan. Marianna Koljonen esittelee artikkelissaan eläväisellä tyyliään valikoitujen esimerkkien siivittämänä veganisoivia lastenkirjoja, joissa eläinhahmot eivät ole uhreja, vaan aktiivisia toimijoita. Koljosen tekstistä välittyy, kuinka paljon vaikutusvaltaa – ja siten

mahdollisuuksia – lastenkirjallisuudella on eläinkuvan muodostumiselle. Myös Maria Helena Saaren artikkelissa painottuu lasten eläinsuhteiden sosiaalinen rakentuminen. Nykymuotoinen koulujärjestelmä ruokkii osaltaan eläinten hyväksikäyttöä normalisoivaa näkökulmaa, mikä käy ilmi niin oppimateriaaleissa kuin kouluruokailuissakin. Vaihtoehtosiakin tapoja on: Saari esittelee tulevaisuuden koulujärjestelmää, jossa eläimet otetaan huomioon kriittistä eläinpedagogiikkaa hyödyntämällä. Humaanikasvatuksen periaatteiden pohjalta toteutettavassa kasvatuksessa ihminen ja muunlajiset eläimet asettuvat rinnakkain hierarkkista vastakkainasettelua purkaen.

Taidetta ja eläintä subjektina käsittelevässä luvussa Helinä Ääri kirjoittaa mukaansatempaavasti aiheesta, joka ensilukemalta saattaa vaikuttaa marginaaliselta: broilerikanoista suomalaisessa kirjallisuudessa. Monien kiinnostavien esimerkkien kautta Ääri piirtää janaa broilerikanan osasta kirjallisuudessa alkaen koipireisipalasta kohti kertomuksen kiinnostavaa päähenkilöä. Jo pelkästään Äären artikkelissa käyttämä hän-pronimi broilerikanoista puhuttaessa tuo ansaittua arvokkuutta niin tutuille, mutta monella tapaa tuntemattomiksi jääville broilereille. Taidehistorian ja posthumanistisen kuvataiteen näkökulmat eläimiin ovat moninaiset, mikä käy ilmi Outimajja Hakalan artikkelissa esittämien esimerkkien kautta. Muunlajisten eläinten roolien

hahmottaminen kuvataiteen kontekstissa on hengästyttävää: eläimet kulkevat taiteessa mukana materiaaleina, objekteina, kumppaneina taiteilijan rinnalla ja lopulta potentiaalisina taiteen kokijoina ja tekijöinä.

Vastaanluetun eläinkuvan luvun avaa Elli Lehikoisen artikkeli, jossa eläintuotannon ilmiselvä mutta vaiettu edellytys, pakotettu lisääntyminen, vyöry lupia kyselemättä päälle kaunokirjallisten esimerkkien siivittämänä. Lehikoisen tapa purkaa lisääntymisprosessiin liittyvää vyyhtiä on virkistävä ja tuore. Fakta ja fiktio kulkevat sujuvasti rinnakkain herätellen nisäkäslukijaa pohtimaan, miten suhtautua muunlajisten äitien lisääntymiseen. Samaa terävyyttä on Tiina Ollilan tavassa käsitellä kielenkäytön vaikutuksia eläinten yhteiskunnalliseen asemaan. Kun eläintuotannon piiriin kuuluvista eläimistä puhutaan lihana ja tappamisesta lopettamisena tai poistamisena, viedään tätä kautta eläimiltä mahdollisuus kuolla. Ollila esittää, että juuri kuoleman esiintuominen purkasi mekanistista eläinkuvaa. Kuolemasta puhumisen kautta käy ilmeiseksi eläimen halu ja pyrkimys elää – tuotantoeläin näyttäytyykin yhtäkkiä tuotteen sijaan ainutkertaisena yksilönä.

Eläinten hahmottaminen tunteviina ja kokevina yksilöinä nousee keskiöön myös lainsäädäntöä ja eläinoikeutta käsittelevässä luvussa. Birgitta Wahlberg avaa eläinten perusoikeuksiin liittyvää keskustelua ja esittelee eläinoikeustieteen

periaatteita ja ominaispiirteitä. Muista oikeudenaloista poiketen eläinoikeus hahmottaa eläimen yksilönä. Wahlberg nostaa ratkaisukeskeisesti esiin eri oikeustieteilijöiden avauksia eläinten oikeuksien kehittämiseksi, mikä saa eläinten aseman kohentumisen tuntumaan astetta konkreettisemmalta ja saavutettavammalta. Ylipäättään Wahlbergin artikkelista piiryy kuva laaja-alaisesta ja kokonaisvaltaisesta eläinoikeustieteestä. Tarja Koskela taas avaa artikkelissaan eläimen roolia oikeudenkäynnissä. Eläimen osa rikosprosessissa näyttäytyy vaikeana: eläimeen kohdistuneessa rikoksessa kukaan ei aja eläimen etua, sillä eläin hahmotetaan objektina. Eläin ei voi toimia kantajana eikä vastaajana rikosasiassa. Koskela esittää erilaisia malleja eläinten puhevallan käyttämiseen ja oikeudelliseen edustamiseen tulevaisuudessa peräänkuuluttaen vanhentuneiden eläinkäsitysten päivittämistä vastaamaan tämän päivän arvoja ja yleistä mielipidettä.

Kansalaisten ja kuluttajien arvot käyvät ilmi Saara Kupsalan artikkelissa, jossa hän tutkimuksiin vedoten osoittaa, kuinka suuren yleisön mielipiteet ja odotukset eläinten hyvinvoinnista eivät heijastu käytännön poliittisissa säädöksissä tai toimissa. Kansalaisten intressit eläinten hyvinvointiin jäävät taloudellisten tavoitteiden ja eläinten käytöstä hyötyvien tahojen etujen jalkoihin. Kupsala esittää eläinsuojelupolitiikan läpinäkyvyyden edistämistä ja kansalaisten vahvempaa

osallistamista eläimiä koskevaan politiikkaan. Elisa Aaltola jatkaa samalla linjalla todeten, että kansalaisten huoli eläinten hyvinvoinnista on normalisoitunut osaksi arkipäivää. Samalla nykyistä eläinsuhdetta kuitenkin leimaa ristiriita, kun eläimien syöminen ja muu hyödyntäminen jatkaa kasvuaan. Aaltola käyttää filosofian termiä *akrasia* puhuessaan siitä, kun tiedämme jonkin olevan moraalisesti oikein tai hyvää, mutta toimintamme ei vastaa sitä. Aaltola hahmottelee artikkelissaan eri malleja akrasian purkamiseen klassikkofilosofien ajattelua hyödyntäen. Itsekontrolli, rationaalisen tahdon tai ilon sävyttämisen harkinnan seuraaminen ja anteliaisuus ovat tapoja sekasyöjän akrasiaa irtautumiseen.

Kirjan nimen alaotsikosta *Uusi maailmanjärjestys* saattaa äkkiseltään muodostua orwellilaisittain eläinten valankumousta maalaava, futuristisen radikaali mielikuva. *Me & muut eläimet* tarjoaa kuitenkin epärealististen utopioiden sijaan konkreettisia, perusteltuja ja helposti omaksuttavia ratkaisuja siihen eläinsuhteessamme tapahtuvaan muu-

tokseen, jonka eteen yhteiskuntamme on väistämättä ajautumassa. Kriittisen eläintutkimuksen näkökulmat siivilöityvät eri tieteenalojen läpi muodostaen kokonaisvaltaisen käsityksen vallitsevan tilanteen epäkohdista ja tavoista ohjata toimintamme muita eläimiä paremmin huomioivaan suuntaan. Erilaisia lähestymiskulmia yhteen tuova teos tuntuu yhtenäiseltä kokonaisuudelta, sillä tuttujen ja tuoreempien kirjoittajien tekstit kommunikoivat keskenään ja teoksen sisäisillä viittauksilla vedetään nuolia artikkelista toiseen. Juuri nyt ajankohtaisen *Me & muut eläimet* -kirjan positiiviseksi ongelmaksi saattaa muodostua sen nopea vanheneminen: kun utopioina esitetyt näkymät muuttuvat yksi toisensa jälkeen osaksi vallitsevaa todellisuutta.

PINJA MUSTAJOKI

*Visuaalinen kulttuuri, taiteen laitos,
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu*

pinja.mustajoki@gmail.com